

A FRANCIA KELETI HATÁR ÁLLAMERŐDÍTÉSE

FRANCIA NEMZETET mindenkoron jellemezte izzó hazafias-sága, a nagy eszmékért való határtalan lelkesedése, a dicső nemzeti hagyományok ápolása, áldozatkészsége és a veszély óráiban a pártkülönbség nélküli összefogás. A néplélek mélyén ott szunnyad a nemzeti dicsőség, a „gloire“ istenítése, mely ezt a kivételesen értékes és szellemes népet nagy tettekre készíti, még akkor is, ha a reálpolitikai megfontolások a jőzanságra, a várakozásra, az óvatosságra intik. A francia nép sajátossága még, hogy nehezen felejtí a hazáján és nemzeti önértetén ejtett sebeket. A „revanche“ sokszor volt politikájának vezértengelye.

Franciaország világháborús győzelmét népének soha nem szűnő győzniakarásnak, honfíú erényeinek, határtalan áldozatkészségének, a népben rejlő katonai és erkölcsi értékeknek köszönheti elsősorban. A győzelem érdekében hozott áldozatok a sokat szenvedett francia népet oly béke megkötésére ösztönözték, amely képes lenne tartósn biztosítani a győzelem gyümölcseit és az ország nyugodt, békés fejlődését.

Franciaország külpolitikájának tengelye tehát a békeszerződésekben lerögzített helyzet tartós fenntartása az ország békés fejlődésének és biztonságának érdekében.

Ezzel kapcsolatban bizonyos, hogy a XX. század francia mentalitása soha, egy pillanatra sem tudja elfelejteni, hogy hazája az előző évszázadban háromízben is volt ellenséges betörés színhelye (1814, 1815, 1870/71). A világháborúban a legszebb, leggazdagabb tartományokban pusztított a háború vihara. Ez a fájó emlék s az az ösztönös tudat, hogy a világháborúban csak hajszálon múltott a győzelem, nagyra növelte a francia népben a nemzeti biztonság utáni vágyat.

A hivatalos politika örömmel üdvözölte ezt a néplélekből elemi erővel felszínre törő óhajt s mindent elkövet ennek felszínen tartása és mélyítése érdekében. Ma a francia polgár külpolitikai jelszava a „sécurité nationale“. A hivatalos politika gyorsan felismerte a nemzeti biztonságra való törekvés értékesítésének lehetőségét és sietett felépíteni ennek szolgálatában a nagy haderőt.

Franciaország veszélyeztetett érdekeire való tekintettel hatalmas szárazföldi, légi és tengeri haderőt tart fenn. A jövő háború céljaira, mindenkit messze megelőzve, megvalósította a „nép fegyverben“ elvét. De tovább is ment. Az elmúlt években a modern technika csodájaként egy vasból és acélból épült erődítési falat kovácsolt keleti határain. E mögött az erős, áttörhetetlennek tetsző fíid mögött, az

ellenségnek a hazai föld egy rögét sem átengedve, óhajtja egész népét, az állam összes erőtenyezőit, fegyverbe állítani.

Franciaország óriási pénzáldozatot hozott államerődítésének modernizálása érdekében. Joggal feltehetjük a kérdést, hogy szüksége volt-e Franciaországnak eme hatalmas áldozatra, mikor Európa legnagyobb, legtökéletesebben felszerelt tábori hadseregét tudja sorompóba állítani, amikor várható ellenfeleivel szemben minden vonalon lenyűgöző fölényt tud kimutatni. Franciaországot államerődítések hatalmas arányú kiépítésére készítették:

a nemzeti biztonság megalapozása,

a kívánalom az ország területének, a határmenti fontos iparterületeknek biztosan működő oltalmára,

végül a jelenlegi védrendszeréből adódó sajátosságok.

Franciaország megvalósította a „nép fegyverben“ gondolatát. Az elmúlt háború véres veszteségei, a népszaporodásnál észlelhető árnyoldalak azonban az eleven erő minél nagyobb fokú kímélésére intik. Erre az államerődítés alkalmas eszköz, mert erőt takarít meg a döntő hadműveleti cselekmények számára s csökkenti a védelem által megkövetelt véráldozatokat. A „nép fegyverben“ gondolat nagyarányú mozgósítást követel. A mozgósítás, bár ennek gyorsítására minden rendelkezésre álló eszközt igénybe vesz, Franciaország számára nagy gyengeségi pillanat, pláne ha figyelembe vesszük, hogy az összerő kifejtésében inferioris ellenfél számára a mozgósítás alatt adódik az erőkiegyensúlyozást jelentő pillanat. A gyengébb fél arra fog tehát törekedni, hogy rendelkezésre álló erőit gyorsan mozgósítva, Franciaországot lehetőleg még mozgósításának kezdetén támadja meg.

Az ellenfél eme „lerohanása“ ellen Franciaországnak tehát védekeznie kell, mozgósítását oltalmaznia kell. A mozgósítás oltalmára szolgál az armée de couverture, melyet a tényleges hadsereg 20 hadosztálya képvisel. A megvédendő határ hossza 850 km. A fedező hadsereget is azonban mozgósítani kell. A mozgósítást megkönnyíti a hadügyminiszter rendelkezésére álló három korosztály (disponibilité). A mozgósítás és az erőknek a határra való szállítása azonban legalább 7—9 napot (ebből szállítás 4—5 nap) igényel, — a megvédendő hatály hossz is tetemes. A fedező hadseregnek a határon való megjelenéséig terjedő idő — ellenséges lerohanást figyelembe véve — roppant kritikus.

A fedező hadsereg biztosítja az egész ország mozgósítását. A nation armée két hullámban mozgósít. I. hullám — 20 tartalék hadosztály — felszerelése békeraktárolás útján ma még teljes mérvben biztosítható. A II. hullám — 30—40 tartalék hadosztály — felszerelése csak kis részt biztosítható a felhalmozott békekészletek révén. A felszerelés nagyobb részéről a mozgósított iparnak kell gondoskodnia. A jövő folyamán egyre nagyobb anyag-és felszerelési tömegek gyártásáról a mozgósított nemzetgazdaságnak kell majd gondoskodnia. Egyre hosszabb idő telik el majd tehát, amíg a nation armée eléri teljes ütőképességét és ütőkészségét. Mindez a fedező hadsereg helyzetét egyre súlyosbítja.

A fedező hadsereg megerősítésére, a lerohanás veszélyének nagyobb fokú lecsökkentésére, mindennél alkalmasabb és hatékonyabb eszköznek bizonyult a keleti határ államerődítésének kiépítése és korszerűsítése. Eme munkálatok már közvetlen a befejezés előtt állanak.

A keleti államerődítési rendszer még nincs állandó védőrésszel ellátva. A francia hadvezetőség azonban intenzíven kutatja a szervezési lehetőségeket, melyek segítségével egy korszerű szervezésű határ-őrvidék létesíthető volna. Addig is, míg ez a kérdés gyökeres megoldást nem nyert, a francia hadvezetőség az államerődítési rendszer területén felemelt békeállományú seregtestek elhelyezésével növeli a biztonságot (Metz, Strassburg, Mühlhausen, Besançon, Chalons sur Mame, Toul, Nancy, Lyon, Toulon, Luneville, Reims és Párizs — összesen 9 hadosztály és 3 lovas hadosztály). Ezeknek a seregtesteknek a feladata, hogy a hadüzenet követő első órákban az erődített állásokat megszállja és ezeket a fedező hadsereg zömének felvonulásáig (5—7 nap) tartsa. Mozdítás esetén a fedező hadsereg 12 hadosztálya látja el a határmenti erődítések közvetlen védelmét, míg 8 hadosztály képezi a korszerű szállítóeszközökkel igen bőven felszerelt főtartalékot.

Franciaország eme katonai készülődései messze túlhaladják a háborúban vesztes államok számára megengedett katonai erőfeszítés mértékét s alkalmasak lehetnek ezek nyugtalanítására.

Így az új államerődítési tevékenység Németország számára veszélyeztetést jelenthet, mert a kiépített megerősített területek, erődök és hídfők, egyaránt szolgálhatják úgy a védelem, mint a támadás céljait.

A világgazdasági helyzet a jelenlegi versenyfegyverkezés és a leszerelés felé irányítja a közfigyelmet. Az Egyesült Államokban és Angliában számos vélemény hangzott el, mely a jelenlegi nyomasztó gazdasági válság egyik főokát az államok fegyverkezési kiadásainak állandó növekedésében látja. Egyesek bátor szókimondással egyenesen Franciaországot és vazallusait nevezik meg eme fonák és káros helyzet előidézői gyanánt. Kiemelik, hogy Franciaország mereven elzárkózik a leszerelés végrehajtásának gondolatától s minden eszközzel meggátolni igyekszik a leszerelési értekezlet sikerét. Franciaország hatalmas fegyverkezése a többi államot is erejét felülmúló versenyfegyverkezésbe kényszeríti. Az ezzel járó pénzügyi terhek eme államok termelő- és fogyasztókéességét mélyen aláássák, amely körülmény az összesség gazdasági helyzetét veszélyezteti.

Közben a keleti határszakaszon gyors iramban haladnak előre az erődítési munkálatok, melyek Franciaország hatalmi helyzetét nagy mérvben újból erősíteni fogják.

FRANCIAORSZÁG modern államerődítését a már a világháború előtt is fennállt állandó erődítéseiből fejlesztette ki.

A világháború előtti államerődítési rendszer kiépítése az 1870/71-es háború után Seré tábornok (1872) tervei alapján kezdődött meg. Seré tervében a Vauban-féle alapvető elgondolások teljes mérvben

figyelembe vették. A tervek azonban nem kerültek megvalósításra» mert a tüzérségi brizánsgránátok feltalálása (1885) a Seré-féle elgondolások gyökeres megváltoztatását követelte meg. A Vauban szellemében történő megoldástól az anyagi eszközök hiánya miatt is el kellett térni. 1885 után a súly már nem az egész veszélyeztetett határ megerősítésén, hanem Verdun, Toul, Épinai, Belfort, Arches, Manonvillers, Pont St. Vincent és Nizza kiépítésén nyugodott. A francia várak zöme az 1890-es években épült ki.

Az 1870/71-es veszett háború után a francia haderő gyökeres átszervezése vált szükségessé. Ez az idő nagy gyengeségi momentumot képezett. Az országvédelem folytonosságáról az államerődítés gyorsütemű kiépítése révén kellett gondoskodni. Ez természetesen az egységes, tervszerű kiépítés rovására ment.

Franciaország világháború előtti határa öt szakaszra volt tagolható:

1. északkeleti szakasz a Canal-tói a Jura-hegységig bezárólag,
2. alpesi szakasz a Földközi-tengerig,
3. a pyreneusi szakasz,
4. a földközitengeri szakasz,
5. az Atlanti-óceán partszakasza.

Az északkeleti szakasz a belga, német, svájci és luxemburgi határokat érintette.

A határok közelében e szakaszon belül négy főállást (positions centrales) lehetett megkülönböztetni.

a) Az északi határ főállása, mely magába foglalta Dünkirchen, Gravelines és Calais tengerparti erődítéseit, valamint Lille és Maubeuge várakat. Lille és Maubeuge között feküdt Maulde, Mortagne, Valenciennes és Fort de Curgies erőd. A földrajzi viszonyok (Schelde, Scarpe, Sambre) eme szakasz védelmét elősegítették. A rendszer megkerülése a Trouée de l'Oise-on át (Párizsra vezető betörési vonal) Hirson erődre ütközött.

b) A középső Maas-menti főállás — Verdun és Toul — nagy Öv-várakra támaszkodott. A közöttük lévő űrt Génicourt, Troyon, Paroches, Camp de Romains, Gironville és Jony erődök zárták le.

Verdimnek északról történő megkerülését Longwy, Montmédy, Ayvelles megerősített helyek, illetve erődök nehezítették meg. Az átjutást a Maas- és az Argonne-i erdők is megnehezítették. Toultól keletre egy előretolt állás Pont-Saint-Vincent- és Frouard-zárókra támaszkodott.

A Toul és Épinai között fekvő 30 km széles rést Manonviller vár és Fort Pagny la Blanche-Cote és Bourlement erődök zárták.

c) A felső Mosel főállását az Épinai—Belfort-i horpadás megerősítése képezte. Épinai és Belfort nagy várak között öt záró feküdt: Arches, Remiremont, Rupt, Château-Lambert, Servance. A Trouée de Belfort-t közvetlenül zárták a Chaiuc, Montbard (Mömpelgardnál) erődök és a Lomont-Í erődcsoport.

d) A keleti főállás a Jura-átjárókat védte hét erőddel (de Joux, de Larmont inférieur, de Larmont supérieur, Saint-Antoine, de l'Ecluse Pierre-Chatel). A Júra-védelem góciát Besangon képezte.

Az északkeleti szakasz második vonalában ismét két főállást találunk.

A Maubeuge—Verdun-i hézag mögött a Oise és Marne között feküdt a Falaise tertiaire főállás, támaszkodva a La Fère, Laon, Fort Maimaison és Condé sur Aisne erődök által képezett megerősített területre (région fortifiée) és Reimsre.

A déli főállást a második vonalban Langres és Dijon nagy várak képezték. Ez a főállás azon esetben bírt volna értékkel, ha az Épinai—Belfort-i horpadást az ellenség áttörni, avagy megkerülni tudja.

A harmadik vonalat Párizs vára (130 km övkerület) képezte a kelet, észak és délnyugat felé előretolt, megerősített táboraival.

Az alpesi szakasz. Az alpesi szakasz felosztható az Isére és a Durance folyására és a Tengeri-Alpok területére.

Az Isére völgyébe vezető utakat Albertville, Fort Chamousset, Baraux és Lesseillon erődök zárták. Hátsó támaszul Grenoble szolgált.

A Durance-völgy megerősítését Briancon, Queiras, Mont Dauphin megerősített helyek, Toumouze, Saint Vincennes és hátrább Sistemon erődök képezték.

A Tengeri-Alpok területén az első ellenállási vonalat Du Barbotte, l'Authion, St. Jean de Kiviére, Bauma, Nogra, Picciarvet erődök és zárók, míg a második ellenállási vonalat Colmars és Entrévaux zárók, a megerősített Nizza és a Toulon-i hadikikötő képezték.

Franciaország a világháború kitörése előtt 17 nagy övvárral, 56 megerősített hellyel, előddel és záróerőddel, 5 hadikikötővel és 23 tengerparti erődítéssel rendelkezett.

Az egész erődítési rendszer a világháború alatt igái jó szolgálatokat tett, még pedig már a haditervek kidolgozásánál is. A német főerő néma Metz—Párizs-i legközelebb (280 km) irány ellen vonult fel, hanem fenn északon (Lüttich, Brüssel, Párizs 380 km). Mégis ez az út volt hadművelési szempontból a rövidebb, tekintettel a várak várható ellenállására. Lille, Reims, Laon, La Fère ugyan védelem nélkül adattak fel, mégis késleltették a német előnyomulást. A Mame-i csata alatt 7 német hadtest volt lekötve a francia várakkal szemben. Ezek a döntésnél hiányoztak.

Párizs, ez a hatalmas megerősített erőforrás tette lehetővé a 6. francia hadsereg biztosított gyülekezését. Verdun ugyanakkor a 3. francia hadsereg oldalát és hátát biztosította hatásosan. A Verdun-i megerősített terület a világháború további folyamán is a francia ellenállás egyik kulcspontját képezte. A keleti határ erődítései nagy ellenállást fejtettek ki annak ellenére, hogy a Manonviller és Camp des Romains elestek s így két helyen is rés támadt a Maas—Mosel-szakaszban.

Az erődítési rendszer súlyos hibákat is mutatott fel, annál is inkább, mert részben elavult volt (Lille, Reims, Laon, La Fère; Maubeuge), részben nem bírt a kívánatos műszaki ellenállóképességgel (Huy, Longwy, Givet). A várak védelme sem volt elég szívós. Maubeuge várát csak 16 zászlóalj, 21 közepes és nehézűteg és 2½ lovaszázad zárta körül (s nem is teljesen). A vár ezen csekély erőnek is csak 11 napig tudott ellenállni.

A Manonviller igen korszerűen kiépített záróerőd csak 54½ óráig állott tűz alatt, amely a betonboltozatoknak csak lényegtelenül ártott s a sáncárok védőképességét sem tette tönkre.

Az államerődítés nem tudta ugyan az ország egyes fontos területeinek (csak a Briey-i szénmedencét említjük) megszállását megakadályozni, de ama része, mely mint région fortifiée bekapcsolódott az állásharcok vonalába s amely ilymódon állandó hátsó összeköttetésekkel bírt, kiváló szolgálatokat tett.

Az övvár jelentősége ma már a múlté. Korszerű elvek szerinti kiépítése, a megkövetelt óriási öv (amely függvénye a hatalmasan felszökött tüzérségi lőtávolságoknak) teljesíthetetlen nagyságú pénzaldo-

zatokat követelne. Emellett az övvár megkerülhető, hátsó összeköttetéseitől elvágható. Eme hatalmas övvárak tartós védelme állandóan rendelkezésre álló és igen teljesítőképes összeköttetések nélkül el nem képzelhető.

Ezért az újabb francia erődítési technika a „területi erődítés” rendszerét követi. A területi erődítés biztosított szárnyakra támaszkodván, immár meg nem kerülhető s így hátsó összeköttetésekkel állandóan rendelkezik. A modern övvár 150—180 km-es területét figyelembe véve ez olcsóbb megoldás és nagyobb terület összefüggő védelmét tudja azonos költségek mellett megoldani.

Az új területi erődítés elve alapján felépített államerődítési rendszer meg nem kerülhető s a támadót feltétlenül a veszteségteljes, nagy anyagi felkészültséget igénylő áttörésre kényszeríti.

Az áttörést végtelenül megnehezíti az erődítési övnek a korszerű technika minden vívmányával felszerelt volta, az erődítési elemek szétvonása, tökéletes rejtése, az élőerők fokozott védelme, az erődítési elemek földbesüllyesztése, beton alá való helyezése. Az ellenállóképeséget fokozza, hogy eme területi erődítés a háterszág felé állandó és teljesítőképes összeköttetésekkel bír, amely körülmény biztosítja az állandó utánszállítást, az erőjátékot, a szükséges kiegészítések mindenkori teljesítését.

A keleti határerődítési rendszer lehetővé teszi a régi, merev várvédelmi módszerek elvetését. A védelem rugalmassá válik és sokban ugyanazon lehetőségeket (átcsoportosítás, ellentámadás stb.) nyújtja, mint a mozgóharcvédelem. A jól kiépített közlekedési rendszer lehetővé teszi az erőjátékot.

A védelmi öv kiépítésére vonatkozó adatok azt mutatják, hogy az öv kiépítése a tábori erődítés alapelvei szerint történik. Az ellenállóképeséget fokozzák: a technika újabb vívmányainak szolgálatba-állítása, az erődítési elemek szétvonása, a tökéletes rejtés, az élő erők fokozott oltalma a kiválóan kiépített harcállásokban és az óvóhelyeken.

Joggal mondhatjuk, hogy a fedezőhadsereg által védett francia keleti határerődítés a technika mai állása mellett:

1. a megrohanást kilátástalanná teszi, 2. az erőszakos támadást roppantul megnehezíti, 3. a bombázást kiállja, 4. a körülzárást lehetőtlenné teszi s 5. a támadót a tervszerű támadásra kényszeríti.

A franciák új államerődítésüket úgy telepítették, hogy a jelenlegi politikai határok teljes egészükben megvédhetőek legyenek, hogy háború esetén a legkevesebb területfeladás váljék csak szükségessé, hogy az erődítések vonala a határterületeken fekvő fontos ipar- és bányavidékeket közvetlenül védjék.

A francia államerődítési terv szerint, amely szervesen bekapcsolódik az 1927. évi véderőreforma, megerősítik az Oise—Verdun-vonalat, azután az úgynevezett lotharingiai területet (Longwy—Königsmachem—Metzen át a Saarig), azután az északi Vogézeket. Mint második vonal kiépülne a Verdun—Toul—Épinal—Belfort-i vonal. A teljes program megvalósítása 1935-ben nyer befejezést.

Az 1920-ban kötött katonai egyezmény szerint Belgium is kötelezve van államerődítési rendszerének modernizálására és kiegészítésére.

3. Az új francia rendszer eddig ismeretes munkálatait az 1., 2. és számú ábra tünteti fel.¹

- I. Oise—verdani védőv (egy-vez támpontok)
- II. Lotharingiai védelmi rendszer
- III. Északi Vogézék védő-öve
- IV. Verdun—Toul Epinal-Belfort hátsó védőv

- A = a luxemburgi határ védő-öve
- B-F = előlő védőv
- B = Königsmauern—Anselingen-i védőv
- C = a Nied-völgy lezárása
- D = Bolchen—Warsberg—Falkenberg-i védelmi öv
- E = a Gross Tannchen-i erődítések, előttük elárasztási terület
- F = Mörchingen—Dieuse-i védelmi öv
- G = hátsó védelmi öv
- H, J, K = reteszállások
- L = elárasztásra és a legalaposabb rombolásra előkészített terület (Dieuse és Saarunion közötti terület lezárására)
- M = Északi Vogézék védelmi öve

A kiépítés részletei hadititkot képezvén, csak nagy vonásokban ismeretesek. A francia és belga költségvetési viták, valamint egyes sajtóközlemények nyújtanak elvétve adatokat. Sok tekintetben csupán a következtetésekre vagyunk utalva.

Az erődítési munkálatok nagyszámú állandó munkaerőt (8—9000) igényelnek. A költségek is hatalmasak. (Eredeti költségelőirányzat 5 milliárd frank = 1100 millió pengő.) Költségtúllépésekkel minden-, esetre számolni kell.

Az északi és keleti szárazföldi határ körülbelül 1400 km. Ebből körülbelül 450 km esik a Belgiummal és Luxemburggal, 350 km a Németországgal, 300 km a Svájjal és 300 km az Olaszországgal közös határra. A határt az Alpokban, ahol a sziklás magas hegység már maga is szinte bevehetetlen erődítést képez, csak a meglévő 6, legnehezebben használható és a 4 könnyebben járható átjáró elreteszelésével biztosítják. Északon, ahol a megbízható Belgium áll őrt — a modernizált háborús erődítések összeköttetéseként csak a tartós harc-

¹ A lotharingiai bástya kiépítésére vonatkozóan Welsch Ottó „A lotharingiai bástya” című cikke (Magyar Katonai Közlöny 1931. évi január havi számában) nyújt bővebb támpontokat.

állások modorában kiépített állásokat és egy-két úgynevezett mozgó-erődítést alkalmaznak. Németország felé az erődítés nagyrészt a Rajnára támaszkodik.

Lotharingiában a Rajna-vonaltól északnyugatra aránylag kedvezőtlenek a védelmi viszonyok. Itt építették ki a lotharingiai bástya néven ismert erődítési rendszert, amely mindenütt nagy érdeklődést vált ki. A lotharingiai bástya egymáshoz közel — átlag 1 km távolságra — kiépített különböző nagyságú erődök láncolata. A lánc tagjai (mail-lons) oly közel vannak a határhoz építve, amennyire csak lehet, hogy egy talpalatnyi terület se maradjon védtelenül. A Rajnavidék vízerei, mocsarai mesterien ki vannak használva. Különösen gondosan vannak megerősítve a folyó átkelésére alkalmas pontok. Az egyes erődök a modern erődítési technika minden vívmányát egyesítik magukban.

Az erődítési rendszer kiépítéséről érdekfeszítő módon Lauzanne, francia újságíró, aki a munkálatokat mindenütt a helyszínen megtekintette, számol be.¹ Leírásából az alábbi részletek emelhetők ki:

Egy betontömb előtt állunk s nem tudjuk hol a bejárat. A bejáratot a dombba vágott rejtett út képezi. A bejárat nyíláson át egy acéllal bélelt négyszögletes helyiségbe érünk. A lőrések azt a benyomást keltik, hogy egy hadihajó lövegtornyában vagyunk. Az egyik acélfalba két kis ajtó van vágva. Az egyikén létrán jut az ember egy kis páncéltornyocskába, amely a felszínig nyúlik fel — itt tartózkodik a megfigyelő és a géppuskakezelő. Ez a géppuska a fedezék közvetlen védelmét szolgálja. A másik ajtón át az első emeletbe jutunk. Az itteni kis helyiség a megszálló csapat zavartalan pihenését szolgálja. A két emeletből és egy páncéltornyocskából álló fedezék minden elképzelhető kényelmi berendezéssel el van látva (ágyak, villanyvilágítás, távbeszélő, vízvezeték, szellőztetés stb.). A megszálló erőt 12 fő képezi.

A harcfedezékekből alkotott lánc különböző nagyságú tagokból, elemekből készül, melyek az előterep pásztázási tűzrendszere folytán egy szerves egységgé vannak összefoglalva. A legkisebb harcfedezék az előbb vázolt. A közepes elemek kisebb erődök, melyek több géppuskával és könnyű tüzérséggel rendelkeznek. Az erőelemek rejtetten szét vannak vonva. A nagy elemek (les ensembles), melyek az erődítések egész rendszerét képezik, egymással földalatti utak segítségével vannak összekötve. Ezek már nehéztüzérséggel is fel vannak szerelve.

A kis, közepes és nagy elemek szervesen kiegészítik egymást. A kicsiket védik a közepesek, mindkettőt pedig a nagy elemek. A lánc kis elemei a gyalogság számára a szívós ellenállást teszik lehetővé. A közepesek már kiadós védelmi eszközökkel vannak ellátva. A nagy elemek tüzérségükkel az egész előterepet uralják. Az elemek összessége egy összefüggő, áthatolhatatlan tűzrendszert alkot. Egyes nagy láncszemek mint Hackenberg (Metz előtt) vagy Wiesenburg (Vogézek) övvárszerűen is képesek magukat tartani.

¹ *Matin* 1930. évi október 14—október 22-i számaiban: „Comment la France est-elle défendue aujourd'hui“ című cikksorozatban és a *Neue Freie Presse* 1930. évi októberi, decemberi számaiban: „Der grosse Festungsgürtel um Frankreich“ cikksorozat.

Hackenbergről 70 hektáros területen fekszik és a hegy belsejében épült folyosók, alagutak, tábori vasutak, villamos kábelek tömegeivel a földalatti építési technika valóságos csodáját alkotja.

Hochwald erődítményei 700 hektáros területen majdnem teljesen a föld színén épültek, a hegyet a vasnak és a betonnak összefüggő gyűrűje veszi körül.

A harcállások és harcfedezékek láncá mögött vannak elhelyezve az óvóhelyek. Ezeket nem helyezték el a főellenállás vonalába, hanem ettől többszáz, sőt ezer méterre is hátrább. Ez az elrendezés megkíméli a tartalékokat az első vonalakra zúduló tüzérségi tűz erkölcsi és anyagi hatásától. Az óvóhelyek kiépítése roppant változatos és rugalmasan a terephez igazodik. Hacsak lehet, aknázott óvóhelyeket alkalmaznak 20 m mélyre a földbe süllyesztve. Az erdőszegélyről az óvóhelyet az erdő mélyébe vagy az erdő túlsó szegélyére helyezték. Ha a harcfedezék a domboldalon van, úgy a hozzátartozó óvóhely a domb másik oldalán fekszik s össze van kötve a harcfedezékekkel.

Az óvóhely-laktanyáknak külön villanyerőforrásuk, földalatti sínhálózatuk, szellőztetőberendezésük, hatalmas lőszer- és élelmiszer-raktárak és csatornázásuk van.

Hátrábbfekvő közlekedési góccokon hatalmas hadiszervokat helyeznek készenlétbe erődítési és műszaki anyaggal (fortifications a roulette), melyek segítségével bárhol a meglévő erődítéseket megerősíteni, kiegészíteni, az áttörés veszélyének kitett szakaszok mögött új védelmi vonalakat vagy reteszállásokat gyorsan előállítani tudnak.

A gázvédelemre nagy súlyt helyeznek. E cél szolgálja számos szellőztetőberendezés. Az erődökben levegőtúlnyomást lehet előállítani, amely kitűnő gázvédelmet biztosít.

Az aktív és passzív légvédelmet számos berendezés és sok stabil légvédelmi üteg szolgálja. Hatalmas arányú előkészületek történtek a légi erők gyors és eredményes bevetésének elősegítésére (repülőterek, üzemanyagállomások kiépítése stb.).

Ha nem is ilyen sűrűn kiépített erődvonallal, de hasonló nagyarányú munkálatokkal iparkodnak megerősíteni az olasz határt is.

Az Alpések önmagukban is hatalmas akadályt képeznek. A természetes akadályon kisebb egységek előnyomulására alkalmas sávokat is gondosan lezárnak. A munkálatok főleg az Alpokon (Svájc és a Földközi-tenger közötti szakasz) átvezető 10 völgy és hágó lezárására irányulnak. Némely esetben a közlekedési vonalak elrombolásával is megelégszenek. A Nizza felé vezető négy közlekedési út (La Bevera, Col du Tend, La Roya, La Vesnoic, Trinéc folyócskák völgye) tüzérségi kazamatákkal és gyalogsági harcállásokkal van teleszórva.

Ebben a szakaszban a természet is nagy mérvben megnehezíti a munkálatokat. Nincs víz, nincs homok, nincs megközelítési út. A géppuskák hatását erősen ki kell egészíteni a tarack és a mozsár hatásával. A legkisebb erődítési dem felépítéséhez is 20 tonna építőanyagot kell a szédítő magasságokba felszállítani.

A francia határmenti erődítések tárgyalásánál nem hagyhatjuk végül figyelmen kívül Belgium erődítési tevékenységét sem.

Az 1920. évi francia-belga katonai egyezmény kötelezi Belgiumot államerődítési rendszerének modernizálására és kiegészítésére. A belga államerődítési rendszer folytatását fogja képezni a francia határmenti erődítéseknek s három védőszakaszt fog alkotni. Ezek a határ, a Meuse és a Schelde—Dendre—Lys vonala. Északon Hollandia felé a tervezett Lüttich—Antwerpen-i csatorna folyását követné, Lüttich, Hasselt, Herenthals, Antwerpen iránnyal 40 km mélységben. A kiépítés állítólag az ismertett francia mintára történék.

Belgium erődítésének kérdésével számos szakember foglalkozik. Dequent, belga őrnagy szerint fontos lenne: *a)* Lüttich és Antwerpen Övváratát modernizálni, *b)* az iparterületre vezető (Limburg) útvonalakat alapos rombolásra előkészíteni, *c)* a Maas-vonalat korszerű erődítésekkel lezárni, *d)* egy hátsó védelmi területet kiépíteni Brügge-Nieuport, Ostende, Zeebrügge vonalában.

A belga államerődítési munkálatok is folyamatban vannak s előreláthatólag hatalmas összegeket fognak felemészteni. Belgium 1929-ben 162 millió belga frankot költött erődítési munkálatokra.

A Kamara egyesült hadügyi és pénzügyi bizottsága előtt 1931 januárban Brocqueville, belga hadügyminiszter erődítési célokra 600,000.000 frank megszavazását kérte, szembeszállva ama váddal, hogy az építkezés francia kívánalomra történék. Az erődítési munkákat a világháború tapasztalataival okolta meg. Bejelentette, hogy a kormány Lüttichnél 8, Namumál 7, Antwerpennél és a tengerparton 16 új moderm erőd felépítését és a Gent-i hídfő korszerű kiépítését tervezi. Májusban kifejtette, hogy Belgiumnak önmagának kell határai megvédéséről gondoskodnia mindaddig, míg külső segítséget nem kap. E célból oly területeket kell megerősíteni, melybe a belga csapatok támadás esetén visszavonulhatnak. A területnek 350.000 főt kell befogadni tudnia. Utóbb az új hadügyminiszter újból 200,000.000 frankot kért az erődítések céljaira.

HAMAROSAN befejezést nyernek az ismertett erődítési munkálatok, melyek egy összefüggő acélfalat kovácsolnak a Scheldetől a Rajnán és az Alpokon át a Földközi-tengerig. A francia nemzet áldozatkészsége nemzeti biztonságának növelése érdekében tiszteletre méltó. A nemzeti biztonság növelésére szolgáló államerődítés hatalmas költségeit non kellett parlamenti harcokban a kormánynak kiharcolnia. A népképviselő a költségeket egyhangú lelkesedéssel szavazta meg. A francia parlament nemcsak hogy a költségeket biztosította, hanem a végrehajtást a helyszínen ellenőrzi is. így múlt évben a parlament hadügyi bizottsága Fabry képviselő, szolgálatonkívüli ezredes vezetése alatt a helyszínre kiszállt, megtekintette és ellenőrizte az erődítési munkálatokat. Fabry ezredes a megtekintést lezáró beszédében így kiáltott fel: „a megszemlélt erődítések minden ellenféllel szemben védik Franciaország nyugodt fejlődését. Franciaország immár nyugodtan alhat.“

Sokan csodálkoznak, hogy Franciaország ily hatalmas, ma talán céltalannak tűnő pénzáldozatokat hoz, csodálkoznak a nagy sietségen is. Rámutatnak arra, hogy ma Franciaország számottevő ellenféllel

nem számíthat. Németország még romokban hever; amíg sebei begyógyulnak, a franciák által emelt erődítések régen elavulnak. Franciaország Olaszország terjeszkedési politikája által sincs veszélyeztetve.

Franciaország azonban ragaszkodik mai hatalmi helyzetének fenntartásához, a háború gyümölcseit is lehető hosszú időn át biztosítani óhajtja a maga számára. Az előzményekben már indokoltuk a francia erődítési tevékenység okait. Ezekhez még hozzáfűzzük, hogy Franciaország tudatában van annak, hogy a legyőzötteknek egyoldalú lefegyverzése tartósan nem lesz fenntartható, átérzi azt is, hogy a közeljövőben a világ gazdasági helyzet a leszerelési gondolatok malmára hajtja a vizet. Mindehhez járul az is, hogy átérzi Németország hatalmas regeneráló képességét.

Eme magatartása a mai politikai helyzet fenntartása érdekében a legyőzött államoknál, amelyek nemzeti biztonságuk kiépítésében a békeszerződések által gátolva vannak, az egyenlőtlenség érzését állandósítja és felszínen tartja. A nemzet nagyságának további biztosítására szolgáló hatalmas akarat, áldozatkészség, nemzeti összefogás azonban ki kell, hogy vívja elismerésünket és bámulatunkat.¹

VITÉZ MÓRICZ KÁLMÁN

¹ A cikket erődítési szakszempontról átnézte Schmoll Ede.